

ĐÀO TẠO MỘT THỂ HỆ MỚI NHỮNG NGƯỜI THỢ XÂY DỰNG CHỦ NGHĨA XÃ HỘI, CHỦ NGHĨA CÔNG SẢN, TIẾP TỤC SỰ NGHIỆP CỦA BÁC HỒ

*Lược ghi i kiến của Thủ tướng PHẠM VĂN ĐỒNG phát biểu tại Hội nghị mừng công ngành đại học và trung học chuyên nghiệp ngày 22-11-1973.
(chưa được Thủ tướng duyệt lại)*

Đối với nước ta, nhất là trong giai đoạn mới của sự nghiệp cách mạng, các trường học nói chung trong đó có các trường đại học và trung học chuyên nghiệp, có một tác dụng hết sức trọng yếu. Nước Việt-nam dân chủ công hòa của chúng ta ra đời đã gần ba chục năm nay, nhưng chúng ta mới thực sự có điều kiện bắt tay vào xây dựng cái mới — nói một cách chính xác — là từ hôm nay và trong những năm sắp tới. Trong tình hình như vậy, việc đào tạo con người mới — con người xã hội chủ nghĩa như Bác Hồ đã nói, con người được trang bị những tư tưởng tốt đẹp và những kiến thức tiên tiến nhất của loài người, và từ đó vận dụng vào việc xây dựng đất nước ta trong điều kiện hết sức khó khăn, gian khổ — là vô cùng quan trọng và có tầm quyết định. Đó là điều mà mọi người phải nhận thức một cách sâu sắc. Các đồng chí là những người có trách nhiệm ở các trường đại học và trung học chuyên nghiệp lại càng phải nhận thức sâu sắc hơn nữa. Điều đó có nghĩa là việc đào tạo con người mới, con người xã hội chủ nghĩa, một phần quan trọng là do các trường từ phổ thông đến đại học và trung học chuyên nghiệp.

Tổ quốc Việt-nam ta đang ở vào một thời kì lịch sử hết sức vĩ đại. Trong lịch sử đất nước ta, không có lúc nào Tổ quốc ta, nhân dân ta vĩ đại như lúc này. Điều này không phải chỉ chúng ta nói, mà mọi người có lương tri trên thế giới đều nói. Đó là điều rất thuận lợi, rất đáng phấn khởi và đòi hỏi chúng ta làm hết sức mình để đóng góp vào sự nghiệp

chung. "Tổ quốc chúng ta đẹp lắm. Đẹp hơn chẳng là lòng yêu nước của chúng ta!". Tôi muốn đem câu này tặng các đồng chí, tặng thầy và trò các trường đại học và trung học chuyên nghiệp. Bởi vì chúng ta bắt tay vào công cuộc xây dựng xã hội mới, xã hội xã hội chủ nghĩa, trên cơ sở một nền kinh tế rất nghèo nàn và lạc hậu, lại bị chiến tranh tàn phá nặng nề trong nhiều năm liên tục. Lâu đài xã hội chủ nghĩa của đất nước ta to lớn, đẹp đẽ, tráng lệ như thế nào, không ai nói trước được. Nhưng chúng ta phải hình dung cho được, và từ đó phải suy nghĩ, phải nghiên cứu xây dựng cái lâu đài đó, ước mơ bao đời nay của nhân dân ta, để mọi người và mỗi một trường — mà đây là các trường đại học, nơi có tương đối đủ các ngành, các khoa — sẽ đóng góp vào công cuộc xây dựng cái lâu đài chung này. Từ kiến trúc đến trang trí, cho đến con người trong cái lâu đài đó sống như thế nào về vật chất, về văn hóa, về tinh thần? Cuộc sống ở đó sẽ đẹp như thế nào, cao quý như thế nào, hạnh phúc như thế nào? Đó là điều mà mọi người chúng ta đều phải suy nghĩ. Xuất phát từ đường lối của Đảng ta đối với sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở đất nước ta, trên cơ sở những truyền thống tốt đẹp của dân tộc ta và những thành tựu về mọi mặt của nhân dân ta trong mấy chục năm qua, chúng ta phải suy nghĩ rất nhiều và rất thiết thực, phải nghiên cứu và thảo luận rất kĩ về những vấn đề tôi vừa nói. Chúng ta phải luôn luôn nhớ rằng, trong điều kiện hiện nay của đất nước ta, không phải chúng

ta muốn mơ ước cái gì cũng được. Trước mắt, chúng ta phải hướng sự suy nghĩ, phải tập trung lực lượng vào việc xây dựng cho được cơ sở vật chất và kĩ thuật, nâng cao từng bước đời sống vật chất và văn hóa của nhân dân. Đó là những bài toán không dễ và hết sức cấp bách đối với chúng ta. Trong thời gian qua, trong phạm vi chức năng của các trường đại học, các đồng chí đã phấn đấu có kết quả theo phương hướng đó, như vậy là tốt. Các đồng chí cần tiếp tục liên hệ rất mật thiết với đời sống của nhân dân ở nông thôn, ở thành phố, trong hợp tác xã, trong xí nghiệp... để từ đó mà biết rõ thực tế đòi hỏi các đồng chí những gì, và các đồng chí phải vươn lên như thế nào để giải đáp những đòi hỏi ấy. Tôi nghĩ, nếu các đồng chí có liên hệ mật thiết với thực tế, nếu các đồng chí vận dụng được đến mức nào tập thể thầy trò, một tập thể lành mạnh và có chí hướng vươn lên, thì các đồng chí sẽ có những cống hiến ngày càng to lớn. Dĩ nhiên, ở đây còn có vấn đề thực hiện tốt mối liên hệ này: các đồng chí cần nỗ lực sao cho có được mối liên hệ chặt chẽ và nhạy bén giữa các trường đại học và đời sống thực tế của đất nước.

Chúng ta còn phải hiểu biết trong xã hội của chủ nghĩa tư bản ngày nay người ta đang làm những gì. Một điều hiển nhiên: xã hội tư bản là một xã hội hoàn toàn bế tắc. Qui luật của xã hội tư bản chủ nghĩa là qui luật của thú rừng. Nó là bóc lột, áp bức, là khủng hoảng và chiến tranh. Nó không có đường ra, nhất định nó phải diệt vong, mà người chôn nó là nhân dân cách mạng toàn thế giới dưới sự lãnh đạo của các chính đảng của giai cấp công nhân. Đó là điều mọi người phải thấy. Đối với các đồng chí lại cần phải thấy thêm một điều khác nữa: đó là một xã hội mà ở đó người ta dùng khoa học kĩ thuật để giết người, để phá hoại môi trường tự nhiên của con người, dùng khoa học kĩ thuật để làm nên cái xã hội tiêu thụ.

Tôi nói như vậy để các đồng chí hiểu thêm về xã hội tư bản chủ nghĩa — một xã hội đầy tội ác, đầy hư hỏng, từ đó mà căm thù rõ ràng đấu tranh góp phần đánh đổ nó. Đồng thời cũng để các đồng chí thấy rõ thêm trách nhiệm của chúng ta, của các trường đại học đối với sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở đất nước ta, xây dựng một xã hội nghìn lần tốt đẹp hơn xã hội tư bản chủ nghĩa. Để nhận thức một cách cụ thể hơn trách nhiệm của mình, các đồng chí cần nghiên cứu, suy nghĩ và thảo luận xem thử cơ sở và vật chất đối với nước ta hiện nay và ngày mai, ngày

kia; công nghiệp, nông nghiệp, giao thông vận tải, xây dựng cơ bản... là gì, sẽ phát triển ra sao. Cần nhớ rằng muốn xây dựng lâu dài của chủ nghĩa xã hội phải có cơ sở, phải có nền tảng, phải có rường cột to lớn, khỏe mạnh. Nhưng làm thế nào trong điều kiện chúng ta còn rất nghèo? Cái vốn từ ngày 2-9-1945 đã rất nghèo, lại bị chiến tranh tàn phá. Vậy thì làm sao? Chúng ta cần phải suy nghĩ. Ta không tranh đua với các nước tư bản chủ nghĩa về những chỉ tiêu tình theo đầu người về điện, than, về thép, về vải, về thịt... Ở đây, cần nhận thức một điều quan trọng: ta không tranh đua và không cần tranh đua về mặt này với chúng nó! Xuất phát từ điều kiện của nước ta mà xét xem nhu cầu hợp lí của chúng ta là cần bao nhiêu điện, bao nhiêu than, bao nhiêu sắt, thép, bao nhiêu vải, gạo, thịt. Từ nhu cầu đó tính toán xem chủ nghĩa xã hội của nước ta cần bao nhiêu cơ sở vật chất và kĩ thuật. Rồi từng bước, và bằng cách tốt nhất, xây dựng nên những cơ sở đó. Từng bước nâng dần đời sống vật chất, đời sống văn hóa thật sự là tốt đẹp, thật sự là dần dần có hạnh phúc cho mọi người. Đó là bài toán lớn nhất của chúng ta! Nhân dân ta vừa đánh thắng đế quốc Mĩ. Đó là một chiến thắng mà ý nghĩa lịch sử, ý nghĩa quốc tế của nó sẽ còn phát huy tác dụng. Và có thể ngày mai, ngày kia người ta còn sẽ thấy thêm tác dụng của nó. Chúng ta chiến thắng đế quốc Mĩ bằng cái gì? Chủ yếu bằng con người, bằng phẩm chất và giá trị của con người, bằng những cái gì của dân tộc Việt-nam ta cao hơn đế quốc Mĩ xâm lược. Đó cũng là sự ngợi ca của thiên hạ. Người ta ca ngợi cuộc chiến đấu, ca ngợi những chiến công ở miền Nam, ca ngợi miền Bắc 12 ngày đêm đánh tan cuộc tập kích chiến lược bằng máy bay B.52 của Mĩ. Nhưng điều người ta ca ngợi nhất, là phẩm chất cao quý, tâm hồn cao quý của con người Việt-nam ta, ca ngợi những tình tình trong sáng, đẹp đẽ, lạc quan, không sợ kẻ thù, ca ngợi lòng tin tưởng của con người Việt-nam vào sự nghiệp tất thắng của mình.

Tôi nói những điều này để nhìn lại nhiệm vụ nhà trường trong giai đoạn hiện nay của lịch sử nước ta. Trong quá trình xây dựng lâu dài xã hội chủ nghĩa của chúng ta, khoa học tự nhiên, khoa học cơ bản, khoa học kĩ thuật và khoa học xã hội đều phải cố gắng hết sức đóng góp trong phạm vi trách nhiệm của mình. Và tôi nghĩ rằng, chúng ta sẽ lần bước thấy được con đường, thấy được bước đi và thấy được cách làm để giải quyết vấn đề xây dựng cơ sở vật chất, xây dựng đời sống

vật chất và tinh thần, xây dựng con người lao động xã hội chủ nghĩa, ở nông thôn, thành phố, đồng bằng, trung du, miền núi, trong mọi lĩnh vực, trong ăn, ở, trong việc đi lại, sinh hoạt gia đình, sinh hoạt công cộng, trong học tập, hoạt động văn hóa, nghệ thuật v.v. chúng ta phải thấy toàn bộ những vấn đề này. Nhưng phải tập trung lực lượng. Từng bước, từng phần giải quyết những cái gì cấp bách nhất, thiết thực nhất, bởi vì chúng ta nghèo, không cho phép chúng ta viên vông, lãng phí. Ta làm được những cái này, đó là việc lớn nhất của chúng ta hiện nay ở miền Bắc, đồng thời sẽ cống hiến lớn đối với miền Nam. Trước mắt, chúng ta phải làm mấy việc: xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, hoàn thành độc lập, dân chủ ở miền Nam, tiến tới hòa bình thống nhất đất nước. Đây là những mục tiêu hết sức trọng yếu của toàn thể dân tộc Việt-nam ta. Vì vậy, xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, xây dựng tiềm lực về mọi mặt của miền Bắc, trong đó có tiềm lực quốc phòng, là sự cống hiến trực tiếp đối với sự nghiệp cách mạng của miền Nam. Đó cũng là những nhân tố hết sức trọng yếu để sau này, khi đất nước ta thống nhất, mặc dù có những khó khăn và phức tạp thì miền Bắc xã hội chủ nghĩa sẽ càng phát huy tác dụng to lớn đối với cả nước Việt-nam ta. Đồng thời việc xây dựng cơ sở vật chất và kĩ thuật của chủ nghĩa xã hội, xây dựng xã hội chủ nghĩa, xây dựng đời sống xã hội chủ nghĩa, xây dựng con người xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc nước ta một cách sáng tạo, độc đáo cũng là sự cống hiến rất quan trọng đối với nhân dân thế giới, sau những cống hiến rất lớn của nhân dân ta trong việc đánh Mĩ và thắng Mĩ.

GIẢNG DẠY TỐT, HỌC TẬP TỐT

Để làm được tất cả những việc trên đây, trước hết các trường học phải làm tốt chức năng của mình: giảng dạy tốt, học tập tốt.

Đối với chúng ta, những người xây dựng chủ nghĩa xã hội và tiến lên xây dựng chủ nghĩa cộng sản trên đất nước ta, chúng ta phải làm theo lời dạy của Lênin trong bài nói chuyện của Người với Đoàn thanh niên cộng sản Liên-xô năm 1920.

Trong bài nói chuyện đó, Lênin nói, đại ý: "Thanh niên phải học, học và học". Học cái gì? Học tất cả kiến thức của loài người. Lúc đó là năm 1920. Bấy giờ, cổ nhiên là khoa học kĩ thuật đã phát triển rất nhiều, nhưng câu nói của Lênin vẫn đúng. Ta phải được trang bị những kiến thức cơ bản nhất của loài người cho đến lúc này, bởi vì giai cấp công nhân, nhân dân cách mạng đứng lên đánh đổ cái

cũ, xây dựng cái mới là chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản, xây dựng đời sống tốt đẹp nhất cho con người mà không trang bị cho mình những hiểu biết có giá trị thì hoàn toàn không đúng và không thể được. Cho nên, nhất định các đồng chí phải được hiểu biết về những kiến thức mới, những phát minh mới, ít ra phải là những cái trọng yếu nhất, thiết thực nhất đối với mình. Bộ Đại học và trung học chuyên nghiệp, các trường đại học phải tổ chức làm được việc này. Nếu không, các đồng chí không thể dạy tốt và học tốt được. Phải hiểu biết để vận dụng một cách thiết thực, một cách hợp lí nhất vào hoàn cảnh nước ta.

Cũng trong buổi nói chuyện ấy, Lênin còn nói: "Những thế hệ trẻ là người xây dựng chủ nghĩa cộng sản ở Liên-xô, còn những người thuộc thế hệ như bản thân Lênin thì chỉ có thể làm được việc đánh đổ cái xã hội cũ". Vì sao tôi nhắc lại điều này với các đồng chí? Vì ở nước ta cũng vậy, những người xây dựng chủ nghĩa xã hội, và sau này, chủ nghĩa cộng sản ở nước ta, chủ yếu là những người hiện nay đang học ở nhà trường. Những người đó ngay trong khi ở nhà trường đã có thể đóng góp vào sự nghiệp xây dựng đất nước, rồi đến ngày mai, ngày kia họ sẽ trở nên những người thợ giỏi. Nói như vậy là nói đến chức năng, sự nghiệp hết sức vĩ đại của nhà trường.

Điểm thứ ba mà Lênin nhấn mạnh là "môn xây dựng chủ nghĩa cộng sản thì phải học, phải hiểu chủ nghĩa cộng sản, phải biết vận dụng chủ nghĩa cộng sản". Đó là nhiệm vụ của khoa giáo dục chính trị ở các trường, nhưng tôi nghe nói dạy và học môn này chưa tốt lắm. Tôi cho rằng, không có môn học nào hấp dẫn bằng môn chính trị ở nước ta, bởi vì nước ta là một trường học vô cùng phong phú và hấp dẫn; nhưng những giờ giảng dạy chính trị ở trong lớp học hình như không phải như vậy. Tôi nói điều này để các đồng chí chú ý đến đội ngũ giảng viên của khoa giáo dục chính trị.

XÂY DỰNG NHÀ TRƯỜNG CHÍNH QUI HIỆN ĐẠI

Trong phương hướng hoạt động sắp tới, các đồng chí nhấn mạnh việc xây dựng nhà trường. Như thế là đúng. Khẩu hiệu: "Nhấn mạnh ổn định một bước về cơ sở vật chất, đời sống, và tổ chức quản lí nhà trường, tiến tới thực hiện chỉ thị 222 - TTg một cách sáng tạo, nâng cao hơn nữa chất lượng toàn diện và đáp ứng yêu cầu của cách mạng trong giai đoạn mới" cần phải hiểu cho thật đúng chữ

“toàn diện” nghĩa là về mọi mặt: có tư tưởng, chính trị, có thực tiễn, có liên hệ với đời sống. Và “đáp ứng yêu cầu của cách mạng”, theo tôi, nên nói khiêm tốn hơn, chẳng hạn đáp ứng một cách thiết thực, một cách có trọng điểm; chứ nói “đáp ứng yêu cầu của cách mạng” thì nhiều quá.

Điều quan trọng nhất trong việc xây dựng nhà trường, nhất là lúc này, phải nhằm thực hiện điều Bác Hồ nói, là làm sao giảng dạy tốt và học tập tốt. Giảng dạy tốt là thế nào? Và học tập tốt là học tập như thế nào? Không phải lúc nào người ta cũng có sẵn câu trả lời trong óc, nhất là người dạy. Khó lắm đấy! Vì sao? Vì bất cứ việc gì ta cũng bắt đầu từ con số 0 hầu như là không, cho nên ta thường có thói quen không tốt là làm theo nước khác. Như vậy không được. Các đồng chí phải suy nghĩ xem nên giảng dạy cái gì? Học tập như thế nào? Học tập cái gì và để làm gì? Hiện nay, ở tất cả mọi nơi trên thế giới, người ta đang xem lại cách giảng dạy và học tập. Chúng ta cũng phải tìm hiểu xem họ đặt vấn đề như thế nào, và ta phải có cách làm của ta, phương pháp giảng dạy của ta, xuất phát từ yêu cầu, từ điều kiện của ta. Đó là những vấn đề phải giải quyết chung và giải quyết cho từng trường, từng năm học, từng loại học sinh. Đội ngũ giáo viên của chúng ta tương đối lớn và đã có kinh nghiệm của nhiều năm giảng dạy, hoàn toàn có đủ sức để làm việc này.

Một điểm nữa cũng rất quan trọng. Đó là việc xây dựng các chế độ, qui định, kỉ luật của nhà trường chính qui và hiện đại. Bộ có những qui định chế độ chung cho các trường. Từng trường được phép ra những qui định, chế độ nhằm quản lí việc giảng dạy tốt, học tập tốt, sinh hoạt tốt trong nhà trường. Nhà trường phải có kỉ luật, có trật tự. Thầy là thầy, trò là trò. Chúng ta không phải là những người phân biệt trên dưới một cách máy móc. Chúng ta phải dần dần làm cho xã hội ta trở thành một xã hội rất dân chủ, là xã hội của những con người có phẩm chất rất tốt đẹp. Chính vì vậy trong nhà trường ta phải có trật tự, có kỉ luật, thầy làm tròn những chức năng và nghĩa vụ của thầy, trò cũng vậy. Từ đó mà suy nghĩ đến những vấn đề, theo tôi nghĩ, đến lúc nào đó cũng phải giải quyết: học hàm, học vị. Chúng ta sẽ không làm một cách máy móc với tinh thần sùng bái học hàm, học vị. Chúng ta phải giải quyết, vì nó có sự cần thiết và có mặt tích cực. Để làm tất cả những việc này, đội ngũ giáo viên phải cố gắng nhiều

hơn nữa, phải có kế hoạch làm việc khẩn trương và phải ra sức nghiên cứu, sáng tạo.

Nhân đây tôi nhắc các đồng chí phải tăng cường đoàn kết đội ngũ những người giảng viên trong từng trường, từng bộ môn và nói chung là đội ngũ những người giảng viên. Phải thực sự đoàn kết để cùng nhau gánh vác nhiệm vụ hết sức to lớn là bồi dưỡng cho thế hệ trẻ những tình cảm lành mạnh, kiên cường và bất khuất, những kiến thức phong phú để tiếp tay thế hệ chúng ta xây dựng Tổ quốc giàu mạnh. Theo tinh thần đó, các đồng chí hãy cố gắng ủng hộ, giúp đỡ nhau, cùng nhau làm những việc cần số đông người làm, và trong quá trình đó, phát hiện những người giỏi, phát huy tài năng của những người giỏi. Đó là điều rất trọng yếu. Lịch sử của thế giới chứng minh những dân tộc kiên cường nhất định làm nên sự nghiệp lớn. Dân tộc ta là một dân tộc kiên cường, lịch sử nước ta là lịch sử của một dân tộc kiên cường. Từ khi có Đảng ta, sự nghiệp cách mạng của dân tộc ta cũng là một cuộc đấu tranh kiên cường. Sang giai đoạn mới, chúng ta càng phát huy những truyền thống kiên cường của dân tộc ta, viết tiếp những trang sử rực rỡ của dân tộc. Muốn như vậy, trong lĩnh vực khoa học kĩ thuật, văn học nghệ thuật, chúng ta phải có những người giỏi. Từ các trường phổ thông, ta phát hiện những học sinh xuất sắc; ở bậc đại học, ta bồi dưỡng những học sinh giỏi. Trong tập thể những người giảng dạy, chúng ta ủng hộ, giúp đỡ, tạo một điều kiện cho những người giỏi phát huy không ngừng khả năng của họ. Chỉ có như vậy chúng ta mới có ngày càng nhiều những người rất giỏi về các mặt khoa học tự nhiên, khoa học kĩ thuật và văn học nghệ thuật. Hiện nay trên thế giới, người ta đang thảo luận và chưa có lời giải đáp thỏa đáng: một nước nghèo, một nước lạc hậu làm thế nào tiến kịp những nước tiên tiến? Chúng ta, dân tộc Việt-nam ta nhất định sẽ có câu trả lời đích đáng, bởi vì chúng ta có những người giỏi, và sẽ có nhiều người có trình độ quốc tế. Với đội ngũ như vậy, nhất định chúng ta sẽ giải quyết được những bài toán trong sự nghiệp xây dựng lâu dài xã hội chủ nghĩa của đất nước ta. Đối với sinh viên cũng cần phải hết sức chú ý. Một ông thầy tình thì chẳng bao lâu sẽ thấy được mỗi người học trò của mình có cái thông minh gì, sở trường gì, khả năng gì để mình dạy cho tốt nhất. Có một vấn đề rất lớn là hiện nay lực lượng khoa học kĩ thuật của ta tuy không có nhiều, mà lại phân tán! Nói

phân tán không có nghĩa là rời đây chúng ta phải tập trung về tổ chức, mà từng lúc, từng phần, cần phải có sự tập trung cần thiết, tập trung sức người, tập trung cơ sở, phương tiện để cùng nhau nghiên cứu một đề tài, cùng nhau giải quyết những vấn đề to lớn và cấp bách của nước ta trong nông nghiệp, xây dựng cơ bản, giao thông vận tải, v.v... Cần giải quyết tốt sự đoàn kết, hợp tác xã hội chủ nghĩa trong đội ngũ những người giảng dạy, giữa các trường, các viện, các cơ sở nghiên cứu ở các xí nghiệp, các hợp tác xã, các địa phương. Chúng ta phải tận dụng năng lực những người giỏi, những người có trình độ, có kiến thức và tận dụng vào ba việc: giảng dạy, nghiên cứu và giải quyết những vấn đề trong cuộc sống, trong nền kinh tế quốc dân, và phải có một cách quản lý thống nhất, thống nhất chừng nào tốt chừng ấy. Ngoài ra, các đồng chí cũng cần liên hệ với những cơ sở, phòng thí nghiệm khác. Phải có kết nghĩa bản họ, phải có quan hệ mật thiết và đi đến kế hoạch thống nhất với nhau, có cam kết, có đặt hàng và phải có hợp đồng. Chúng ta phải cố gắng làm cho các trường đại học thành những trung tâm nghiên cứu để phục vụ nền kinh tế quốc dân, phục vụ đời sống nhân dân, phục vụ quốc phòng. Hiện nay cơ sở rất thiếu thốn. Điều kiện để giảng dạy và học tập rất thiếu thốn, nhưng chúng ta đã làm được và thực tế các trường đại học đã có những cống hiến quý báu. Chúng ta sẽ tiếp tục làm, dựa vào sức mình là chính, và ở đây là các trường đại học tự lực là chính. Trong lúc này, Nhà nước không có cách nào đóng góp nhiều hơn cho các đồng chí. Các đồng chí phải có thư viện, có câu lạc bộ để sinh hoạt học thuật. Đó là những cái cần thiết nhất của một trường đại học. Các đồng chí phải tạo lấy điều kiện, với sự giúp đỡ của Nhà nước, để có.

Về vấn đề đào tạo học sinh đại học, yêu cầu là đào tạo thành con người. Vì vậy cần phải đào tạo "toàn diện". Về chính trị, về tư tưởng, tôi đã nói qua. Bây giờ tôi muốn nói về "chuyên". Đào tạo "chuyên" nghĩa là gì? Có phải bồi dưỡng một số kiến thức cơ bản, hiện đại không? Đúng! Nhưng cái gì là cơ bản, cái gì là hiện đại? Đối với một khoa học thì cái gì là cơ bản, cái gì là hiện đại, cái gì thiết thực đối với nước ta? Nhưng, những cái đó không phải là chủ yếu. Chủ yếu nhất là rèn luyện cho học sinh biết dùng cái thông minh, cái trí tuệ, biết phát huy khả năng sáng tạo của mình. Muốn vậy, phải rèn luyện cho họ có phương pháp học tập, phương pháp

suy nghĩ, phương pháp nghiên cứu, phương pháp đọc sách, phương pháp trình bày. Và phải rèn luyện thành nếp, thành thói quen. Lại phải rèn luyện cho họ có ý chí phấn đấu để học hỏi, tìm tòi thêm, hiểu biết thêm, không bằng lòng với sự hiểu biết của mình. Sự hiểu biết là vô cùng. Mác có nói một câu rất hay, đại ý: "Không có con đường để vương cho khoa học, chỉ người nào chịu khó lặn lội, leo trèo cực khổ, gian lao thì mới hưởng cái vui thú lúc lên đến đỉnh cao của khoa học". Đúng như vậy, trong khi giảng dạy, các đồng chí nên kể lại lịch sử của các nhà bác học thế giới, của nước ta, những người học giỏi, những người say sưa với việc học tập, tìm tòi. Nhân loại sẽ không có trình độ ngày nay nếu như không có những con người như Mác, Ăngghen, Lênin và Enxten và biết bao nhiêu người khác nữa. Đó là những gương để chúng ta phấn đấu lên tới đỉnh cao của khoa học.

Phấn đấu để phục vụ. Đây là một điều quan trọng bậc nhất, nó là kết tinh của tất cả những gì điều tôi nói ở trên. Học sinh ta từ nhà trường đến khi ra công tác, cho đến hơi thở cuối cùng, phải là những người *phấn đấu để có đóng góp phần của mình cho Tổ quốc, cho nhân dân, cho chủ nghĩa xã hội.* Chúng ta cần xem xét và theo dõi học sinh từ phổ thông, rồi lên đại học, phát hiện họ có sở trường gì để có kế hoạch bồi dưỡng. Sau khi tốt nghiệp, họ chọn ngành là đúng và chúng ta cũng phải giải quyết nguyện vọng hợp lý ấy một cách đúng đắn nhất. Nhưng trong lúc dạy, chúng ta phải gây cho họ có ý thức sẵn sàng làm bất cứ việc gì. Vì việc gì cũng đáng làm, việc gì cũng có giá trị, có cái đẹp của nó, phải làm cho được, cho tốt. Nếu không làm cho học sinh nhận thức được như vậy thì việc dạy của người thầy giáo là không đạt, và cuộc đời của người học sinh đó cũng hỏng. Đây là một đòi hỏi nghiêm khắc, và chúng ta có quyền đòi hỏi ở người học sinh như vậy; bởi lẽ cuộc đấu tranh của nhân dân ta hằng ngày, hằng giờ chính là sự giáo dục thường xuyên cho mọi người làm được cái này. Chúng ta chiến đấu bao nhiêu năm, biết bao người hi sinh để có ngày nay anh được đi học. Vậy anh học và làm cho được một cái gì cho Tổ quốc? Nhân đây cũng nên nhắc đến một điều đáng phân nan là chúng ta dùng chưa tốt, có nơi dùng chưa tốt rất nhiều những người đã được đào tạo. Nên nhớ rằng chúng ta mất nhiều công sức mới có được một học sinh tốt nghiệp đại học. Việc bố trí công việc không đúng chỗ, dẫn đến tình trạng không phát huy được tài năng của họ, thậm

chỉ có thể để cho một số người hư hỏng, đó là sự lãng phí rất lớn. Chúng ta phải sớm sửa chữa điều không tốt này, và chắc chắn rằng trong những năm tới ta sẽ sửa được. Phải làm cho mỗi người trong xã hội ta biết quý trọng những người đã được giáo dục, đào tạo trong các trường đại học, tạo điều kiện cho họ phục vụ Tổ quốc một cách xứng đáng tùy theo khả năng của họ.

Về việc tổ chức và quản lý đời sống, các đồng chí phải chú ý — càng nhiều càng tốt, bản thân nhà trường phải chú ý và đòi hỏi các ngành có liên quan giúp đỡ các đồng chí trong phạm vi khả năng có thể.

Cuối cùng tôi nói với các đồng chí một điều rất quan trọng nữa: các trường đại học ta làm gì đối với sinh viên đã ra trường? Cho đến nay các đồng chí đã đề cập đến vấn đề này chưa, và đã có biện pháp giải quyết như thế nào? Coi nhẹ vấn đề này là có tội. Hiện nay, khoa học kỹ thuật phát triển với một tốc độ không gì lường hết được, việc học ở trường đại học mới chỉ là sự bắt đầu làm quen với kiến thức. Sau khi ra trường, học sinh mới tốt nghiệp cần tiếp tục có đủ điều kiện, đủ phương tiện để học tập. Ở trên, tôi có nói đến sự cần thiết tạo cho học sinh thói quen say mê học tập, thói quen không thể sống mà không đọc sách, thói quen tìm tòi và nghiên cứu, chính là đề nhằm việc này. Phải làm sao tiến tới nhà trường và những cơ quan sử dụng sinh viên cùng tính toán, bố trí, sử dụng học sinh tốt nghiệp cho đúng khả năng, đúng chuyên môn được đào tạo, và phải được giao công tác sớm, kịp thời. Chúng ta phải làm cho học sinh, ngay trong những năm cuối ở nhà trường được biết khi ra trường sẽ đi đâu, làm việc gì để họ chủ động chuẩn bị và tự họ có kế hoạch tiếp tục học tập và nâng cao trình độ hiểu biết của bản thân họ.

Muốn đọc sách, muốn nghiên cứu phải biết ngoại ngữ. Dứt khoát chúng ta đòi hỏi học sinh đại học phải học ngoại ngữ, không thể trở nên một người giỏi nếu không tiếp tục học và đọc sách nước ngoài. Vì vậy, các đồng chí phải đề ra thành một yêu cầu và có kế hoạch hướng dẫn, giúp đỡ học sinh đại học học ngoại ngữ. Đồng thời cũng đòi hỏi mỗi học sinh đại học ngay từ lúc ở trường, phải có tủ sách, trước hết là tủ sách tiếng Việt.

Trong thời gian tới của sự nghiệp cách mạng, như tôi đã nói, các đồng chí có hai loại công việc:

1. Phần đầu làm cho nhà trường xã hội chủ

nghĩa — đối với các đồng chí là các trường đại học và trung học chuyên nghiệp — có quá trình giảng dạy và học tập tốt, đào tạo những con người xã hội chủ nghĩa để góp phần xây dựng chủ nghĩa xã hội ở đất nước ta. Trong quá trình đó, học sinh tham gia ngày càng nhiều hơn vào đời sống xã hội, ngày càng gần bó hơn với thực tế của đất nước, từ đó mà có những cống hiến thiết thực vào cuộc đấu tranh cách mạng của nhân dân trên các mặt trận quân sự, kinh tế.

2. Từng bước xây dựng nhà trường chính qui và hiện đại, dần dần làm cho các trường đại học và trung học chuyên nghiệp của ta có trình độ quốc tế, và từ đó chúng ta tự đào tạo lấy ở trong nước những cán bộ cho những ngành, những môn mà ta có khả năng tự đào tạo.

Hiện nay, các đồng chí đang có đà và các đồng chí sẽ có một số kinh nghiệm để làm hai việc ấy. Rất đáng mừng là nhà trường của ta, về mọi mặt là lành mạnh. Cho nên, nhất định chúng ta sẽ làm được. Tất cả chúng ta, trước hết là đội ngũ những người giảng dạy, phải là người chiến sĩ cách mạng, kế tiếp sự nghiệp của Bác Hồ, phải là những người chiến sĩ của Đảng ta, của dân tộc ta trên vị trí chiến đấu là trường đại học và trung học xã hội chủ nghĩa.

Tâm hồn của chúng ta là trong sáng, phần khởi. Ích chí của chúng ta là quyết chiến và quyết thắng. Chúng ta là những con người kiên cường của một dân tộc kiên cường. Chúng ta hãy phấn đấu như những chiến sĩ trong quân đội nhân dân vinh quang của chúng ta, những người rất xứng đáng với câu Bác Hồ tặng: "Nhiệm vụ nào cũng hoàn thành, khó khăn nào cũng vượt qua, kẻ thù nào cũng đánh thắng".

Đội ngũ giảng viên các trường đại học và trung học chuyên nghiệp chúng ta có thể nhận khẩu hiệu đó là của mình không? Tất nhiên, chúng ta còn có những khó khăn, cho nên chúng ta có những lo lắng và nghĩ ngợi. Đúng, có những cái đáng lo, đáng nghĩ ngợi. Nhưng chính vì vậy, chúng ta lại càng phải trang bị cho mình những tư tưởng và những tình cảm trong lành, cao thượng, càng phải rèn luyện cho mình một ý chí để phấn đấu, để xứng đáng làm nên sự nghiệp vĩ đại là đào tạo một thế hệ mới, đào tạo những người thợ xây dựng chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản, kế tiếp sự nghiệp vĩ đại của Bác Hồ kính yêu của chúng ta.